

УДК 378.091.212:81'243(4)

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/86-1-50>

**Ольга ГОНЧАРОВА,**

*orcid.org/0000-0002-1084-7112*

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри германської філології та методики викладання германських мов  
Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького  
(Запоріжжя, Україна) *goncharoo82@gmail.com*

**Аліна МАСЛОВА,**

*orcid.org/0000-0002-1993-4837*

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри германської філології та методики викладання германських мов  
Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького  
(Запоріжжя, Україна) *mav2429@gmail.com*

## **ФОРМУВАННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ЧЕРЕЗ ІМПЛЕМЕНТАЦІЮ ОСВІТНІХ ІНІЦІАТИВ ЄС: ДОСВІД РЕАЛІЗАЦІЇ МОДУЛЯ ЖАНА МОНЕ**

У статті актуалізовано роль університету, як структурного елементу системи вищої освіти, в процесі трансформації традиційних ціннісних орієнтирів та соціалізації українських здобувачів вищої освіти, усвідомлення ними спільних цінностей, історичного минулого, освітніх ініціатив та перспектив розвитку України як майбутнього члена Європейського Союзу. Автори надають характеристику освітніх ініціатив ЄС, зокрема програми Erasmus+, Horizon Europe, які розширюють можливості навчання за європейськими стандартами, сприяють залученню студентства до європейських цінностей, загальноприйнятих у країнах-членах ЄС, та формують у випускників ЗВО необхідні для сучасного ринку праці компетентності, що робить їх конкурентоспроможними та затребуваними. Аналіз останніх досліджень і публікацій, проведений авторами, засвідчує, що кількість робіт, присвячених формуванню європейської ідентичності здобувачів вищої освіти, є недостатньою. Автори статті мають на меті вивчення умов і сучасного досвіду формування європейської ідентичності студентів закладів вищої освіти на прикладі впровадження проєкту програми Еразмус+ напряму ім. Жана Монне в Мелітопольському державному педагогічному університеті імені Богдана Хмельницького. Аналіз визначення поняття «європейська ідентичність» призводить авторів до висновку, що формування спільної ідентичності європейців має ґрунтуватися на пошуку спільних європейських цінностей, адже саме вони надають змісту існуванню ідентичності. У статті описано досвід МДПУ імені Богдана Хмельницького щодо реалізації Модуля Жана Монне, надається детальна характеристика етапів перебігу проєкту, окреслені його мета та завдання, структура та цільова аудиторія. Автори статті надають детальну характеристику тематики теоретичної та практичної частин Модуля, представляють канали дисемінації результатів реалізації даного проєкту. У статті робиться висновок, що імплементація європейських освітніх стандартів у процес підготовки майбутніх учителів сприяє розвитку їхньої міжкультурної компетентності, критичного мислення та громадянської відповідальності.

**Ключові слова:** європейська ідентичність, освітні ініціативи Європейського Союзу, здобувачі вищої освіти, майбутні вчителі, іноземні мови, модуль Жана Монне.

**Olga GONCHAROVA,**

*orcid.org/0000-0002-1084-7112*

PhD in Education,

Associate Professor at the Department of Germanic Philology and Methodology  
of Teaching Germanic Languages  
Bogdan Khmelnytsky Melitopol State Pedagogical University  
(Zaporizhzhia, Ukraine) *goncharoo82@gmail.com*

**Alina MASLOVA,**

*orcid.org/0000-0002-1993-4837*

PhD in Education,

Associate Professor at the Department of Germanic Philology  
and Methodology of Teaching Germanic Languages  
Bogdan Khmelnytsky Melitopol State Pedagogical University  
(Zaporizhzhia, Ukraine) *mav2429@gmail.com*

## **DEVELOPING FUTURE TEACHERS' EUROPEAN IDENTITY THROUGH THE IMPLEMENTATION OF EU EDUCATIONAL INITIATIVES: THE EXPERIENCE OF THE JEAN MONNET MODULE**

The article describes the role of the university in the process of transforming traditional value orientations and socialization of the students of higher education institutions, their awareness of common values, historical past, educational initiatives and prospects for the development of Ukraine as a future member of the European Union. The

authors of the article give a detailed description of the EU educational initiatives, in particular the Erasmus+ and Horizon Europe programs, which provide Ukrainian students with opportunities for studying according to European standards, promote their acquisition of common European values, generally accepted in the EU member states, and develop basic competencies necessary for the modern labor market. The analysis of recent publications, conducted by the authors, shows that the number of research works, devoted to developing students' European identity, is rather insufficient. Thus, the article aims to study the conditions and modern experience of developing students' European identity taking into account the peculiarities of the implementation of the Jean Monnet Module, which is one of the Erasmus+ programs, in Bogdan Khmelnytsky Melitopol State Pedagogical University. The analysis of the definition of the "European identity" concept leads the authors to the conclusion that the development of a European identity of Ukrainian students should be based on the search for common European values because they provide the background for European identity. The article depicts the experience of implementing the Jean Monnet Module in Bogdan Khmelnytsky Melitopol State Pedagogical University. A detailed description of the features of the project implementation is provided, its aim and objectives, structure and target audience are outlined. The article's authors characterize in detail the milestones of the project, list the topics of the Module's theoretical and practical parts, and present the channels for disseminating the outcomes. The article concludes that implementing European educational standards in the process of future teachers' training contributes to developing their intercultural competence, critical thinking and civic responsibility.

**Key words:** European identity, educational initiatives of the European Union, University students, future teachers, foreign languages, Jean Monnet Module.

**Постановка проблеми.** В умовах прогресуючої євроінтеграції, військової агресії та повномасштабного вторгнення росії на територію України відбувається трансформація традиційних ціннісних орієнтирів студентства. Сучасна молодь активно формує нову життєву позицію, а її система цінностей зазнає суттєвих змін, де традиційні цінності доповнюються демократичними ідеалами Європи. Особливу роль в цьому процесі відіграє освітній простір університету як потужний механізм соціалізації здобувачів освіти, що сприяє усвідомленню ними спільних цінностей, історичного минулого, освітніх ініціатив та перспектив розвитку України як майбутнього члена Європейської Співдружності. З огляду на євроінтеграційні ініціативи нашої країни одним із ключових завдань закладів вищої освіти є створення сприятливих умов для подальшої інтеграції студентів у європейський освітній і соціокультурний простір, що забезпечується завдяки впровадженню освітніх ініціатив Європейського Союзу.

Освітні ініціативи ЄС, зокрема програми Erasmus+, Horizon Europe та інші, спрямовані на підвищення якості освіти, поглиблення співпраці між університетами різних країн, розвиток академічної мобільності студентів і викладачів, підтримку спільних наукових досліджень, модернізацію освітніх програм, просування концепції навчання упродовж життя (Антонюк, 2021: 174). Такі ініціативи не лише розширюють можливості для здобувачів освіти щодо навчання за європейськими стандартами, а й сприяють їхньому залученню до європейських цінностей, загальноприйнятих у країнах-членах ЄС.

Імплементація освітніх ініціатив ЄС у вищу освіту України сьогодні також дозволяє формувати у випускників ЗВО необхідні для ринку праці компетентності відповідно до чинних європейських вимог, підвищувати їх конкурентоспроможність

на міжнародному ринку праці та сприяти інтеграції України в європейський науково-освітній простір. Таким чином, реалізація освітніх ініціатив ЄС стає важливим чинником формування європейської ідентичності здобувачів вищої освіти, стимулюючи їхнє усвідомлення себе як майбутніх громадян об'єднаної Європи.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій** з обраної тематики свідчить про розуміння необхідності, проблем і перспектив формування цінностей української молоді з боку вітчизняних науковців. Значний внесок у розробку цієї проблеми було здійснено В. Антонюк, К. Артюшиною, Д. Бирик, Н. Бондаренко, Г. Валєнсою, І. Гуменною, Г. Груць, О. Єгоровою, Н. Ігнатенко, В. Семиченко, С. Стеблюк та іншими. Формування ціннісних орієнтирів і ідеалів також жваво обговорюється у дослідженнях зарубіжних колег, таких як F. Asderaki, C. Borca, M. Crego, G. Domulescu, M. Schratz, V. Soriano, W. Veugelers. Проте, вважаємо, що на сьогоднішній день кількість робіт, присвячених саме формуванню європейської ідентичності студентства, є недостатньою.

**Метою цього дослідження** є вивчення умов і сучасного досвіду формування європейської ідентичності студентів закладів вищої освіти на прикладі впровадження проєкту програми Еразмус+ напряму ім. Жана Моне в Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького (МДПУ імені Богдана Хмельницького), аналіз викликів і визначення перспективних форматів для розширення міжнародного співробітництва та інтеграції європейських освітніх ініціатив щодо зміцнення спільних цінностей ЄС в процесі навчання й підготовки майбутніх учителів іноземних мов.

**Виклад основного матеріалу.** В останні десятиліття вивчення ідентичності набуває особливої актуальності серед дослідників європейської інте-

грації. Вважається, що ідентичність – це спосіб саморозуміння людини через ототожнення себе з певною спільнотою, що виражає її унікальне та глибинне «Я». Національна ідентичність полягає у підкресленні особливостей індивіда, його вільному самовизначенні та самоствердженні в порівнянні й навіть протиставленні себе соціальному оточенню (Ільїна, 2022: 10-11).

Європейська ідентичність, за визначенням сучасних науковців, являє собою, перш за все, історичну і цивілізаційну спільність, яка визнає різноманітність і одночасно приймає відмінності. Вона базується на географічних, лінгвістичних, історичних і культурних критеріях (Яценко, 2021: 45), (Зінько, 2021: 67) і поєднує різні національні традиції та досвід, підкреслюючи важливість прав людини, верховенства права, солідарності та мирного співіснування. Європейська ідентичність не заперечує національну самобутність, а навпаки – доповнює її, створюючи простір для взаєморозуміння, співпраці та об'єднання народів у межах ЄС та за його межами.

Цілком підтримуємо думку А. Киридон, що формування спільної ідентичності європейців має ґрунтуватися на пошуку спільних європейських цінностей, адже саме вони надають змісту існуванню ідентичності. Ціннісні орієнтації виступають фундаментом для створення спільної європейської ідентичності, визначаючи її сутність та напрям розвитку (Киридон, 2015: 48).

Такої самої позиції дотримуються Г. Валенса та Т. Маланчук, наполягаючи, що поняття «європейська ідентичність» і «цінності» необхідно використовувати у їх принциповому поєднанні (Валенса, 2019: 29), (Маланчук, 2022: 138). В такому випадку відбуватиметься поступове усвідомлення й прийняття спільних європейських цінностей, до яких, перш за все, відносять демократію, яка гарантує участь громадян у прийнятті рішень, та рівність, яка забезпечує однакові права для всіх людей незалежно від їхніх особливостей. Іншими ключовими цінностями ЄС є толерантність, свобода, верховенство права, плюралізм, справедливість, відповідальність, а також солідарність, конкурентоспроможність і міжособистісні стосунки, що будують суспільство на основі співпраці та взаємодопомоги (Виховання цінностей особистості, 2023: 156).

До зазначених вище європейських цінностей С. Золотухіна, О. Іонова та С. Лупаренко також відносять антирасизм і недискримінацію, які сприяють взаємоповазі та злагоді між людьми різного походження, міжкультурну освіту, екологічну обізнаність та мир, що формують відповідальне став-

лення до природи, міжнародне взаєморозуміння й розвиток гуманізму та прав людини (Золотухіна, Іонова, Лупаренко, 2021: 44-45).

Запровадження таких цінностей в освіту, безперечно, надає нові можливості учасникам освітнього процесу, сприяє формуванню ефективних і міцних зв'язків між здобувачами освіти та викладачами, стимулює розвиток взаємної поваги та довіри, заохочує до використання інноваційних практик у навчанні на основі цінностей. Завдяки цьому в освітньому середовищі зростає відчуття безпеки й підтримки.

Не зважаючи на загальне розуміння необхідності запроваджувати спільні європейські цінності в сучасну вищу освіту, деякі дослідники відмічають низький рівень обізнаності студентської молоді щодо європейських питань, а також їх впливу на життя суспільства. Так, І. Лисакова відмічає той факт, що в здобувачів освіти недостатньо формується усвідомлення ключових цінностей ЄС, значення особистої відповідальності за майбутнє держави, мотивація до активної участі у розбудові громадянського суспільства та прагнення знаходити власні способи залучення до суспільно-політичних процесів (Лисакова, 2019: 62). Одним із шляхів подолання таких труднощів вважаємо залучення студентської спільноти до участі в проєктах програми Європейського Союзу Erasmus+.

Участь української молоді у зазначених проєктах та зміцнення її європейської ідентичності має першорядне значення для майбутнього України, оскільки програма Erasmus+ спрямована на імплементацію інновацій в освітню галузь, скорочення розрив у знаннях про ЄС, навичках і компетенціях, необхідних для підтримки демократичних ініціатив. Молоді українці, як майбутні громадяни об'єднаної Європи, мають бути краще підготовлені до життя у швидкоплинному, мобільному, мультикультурному та цифровому суспільстві. Саме якісна, інклюзивна освіта, а також можливості неформального та інформального навчання, забезпечують молодь компетентностями, необхідними для активної участі в демократичному житті, розвитку міжкультурного діалогу та успішного працевлаштування (Erasmus+ Programme Guide, 2024: 4). Одним із головних фокусів програми Erasmus+ є зміцнення загальноприйнятих цінностей, сприяння міжкультурному діалогу та консолідація Європейської спільноти (Крайнік, 2019: 56).

В останні три роки програма Erasmus+ продовжує спрямовувати зусилля на подолання соціально-економічних і освітніх викликів, спричинених війною в Україні, підтримуючи українські заклади вищої освіти. У 2023 році МДПУ імені

Богдана Хмельницького також приєднався до ініціатив програми, запровадивши європейську складову у процес професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов. Так, на сьогодні в університеті реалізується вже третій цикл Модуля Жана Моне “Strengthening the EU common values through the policy of multilingualism in the education and training of future teachers” / «Зміцнення спільних цінностей ЄС через політику багатомовності в освіті та підготовці майбутніх учителів» (Грантова Угода № 101083321 – SEUCV ETT).

Основною таргет-аудиторією Модуля є здобувачі вищої освіти ступеня «Бакалавр», майбутні педагоги, які готуються здійснювати професійну діяльність у сфері викладання іноземних мов дітям дошкільного віку, учням початкової школи, а також старшокласникам профільної школи.

Необхідно зазначити, що метою даного Модуля є формування усвідомлення спільних цінностей ЄС та принципів багатомовності в процесі професійної підготовки майбутніх учителів англійської мови. Особлива увага приділяється розвитку міжкультурного розуміння, поваги до мовного розмаїття та формуванню європейської ідентичності у майбутніх вчителів. Освітній компонент покликаний вирішити наступні завдання: теоретично висвітлити та схарактеризувати перелік цінностей Європейського Союзу; познайомити здобувачів з найбільш важливими проблемами сучасних досліджень у галузі євроінтеграції України; розвинути у здобувачів вміння самостійно опрацьовувати наукову інформацію з євродосліджень та знаходити в ній елементи необхідні для використання у професійній діяльності.

Основними організаційними формами навчання є практичні заняття, які формують знання про цінності ЄС та політику багатомовності, розвивають у здобувачів систему поглядів на основні цінності ЄС та особливості впровадження політики багатомовності в освітній простір України. На практичних заняттях розглядаються найбільш проблемні питання курсу, як у вигляді дискусії, так й у формі доповідей і презентацій здобувачів, виконання ними практичних завдань, тестів. Освітній компонент викладається українською та англійською мовами. У процесі опанування змісту Модуля акцентується увага на розвитку методичних, мовних та міжкультурних компетентностей, які є необхідними для успішної педагогічної практики в умовах сучасного багатомовного та багатокультурного освітнього середовища.

Структура Модуля Жана Моне включає теоретичну та практичну частини, кожна з яких розрахована на 60 академічних годин. В процесі опа-

нування теоретичної частини, яка проводиться у формі інтерактивних занять, здобувачі вищої освіти залучені до реалізації Модуля, знайомляться з історичними передумовами заснування та етапами розвитку ЄС, основними досягненнями та ключовими віхами в історії ЄС, його інституційною та організаційною структурою, основоположними принципами та головними цілями, спільними цінностями та пріоритетами. Також здобувачам надається інформація про роль багатомовної освіти у зміцненні демократії в Європі та у поширенні спільних цінностей європейських народів. Увага слухачів фокусується на багатомовності як міждисциплінарному явищі, дидактичній моделі формування багатомовної особистості учня у процесі вивчення іноземної мови, розвитку вітчизняної системи навчання іноземних мов у контексті історичного дискурсу. Також здобувачі вивчають основні положення «Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти», визначають як вони можуть бути корисними для вчителів.

На заняттях теоретичної частини студенти також дізнаються базову інформацію про Раду Європи та її символіку, отримують інформацію про те, як здійснюється захист прав людини відповідно Європейської конвенції з прав людини, вивчають які права та свободи захищає Конвенція, досліджують основні функції Європейського суду з прав людини, знайомляться з Європейським центром сучасних мов, який функціонує у структурі Ради Європи, опановують інновації у викладанні іноземних мов, що пропонуються Радою Європи. Практичної частина Модуля Жана Моне проходить у двох різних напрямках: у формі однотижневого інтенсивного курсу зі зміцнення спільних цінностей ЄС через навчання іноземних мов на основі політики багатомовності ЄС та педагогічної практики в закладах загальної середньої освіти.

Дисемінація результатів Модуля Жана Моне відбувається у різних напрямках та форматах. На сьогодні проведено 2 науково-методичних семінари для здобувачів вищої освіти, вчителів ЗЗСО, викладачів педагогічних університетів, на яких учасники ознайомилися із європейськими освітніми стандартами та політикою багатомовності; 4 Круглих столи “Europe-oriented foreign language school teacher”, які мали на меті популяризацію спільних цінностей ЄС, їх методичну аплікацію у закладах загальної середньої освіти, оновлення методичних підходів; 2 Всеукраїнські науково-практичні конференції, які стали платформою для обговорення питань іншомовної освіти в країнах ЄС та Україні через призму спільних цінностей ЄС, дали змогу учасникам знайти рішення поточ-

них питань з методики навчання англійської мови, пов'язаних з євроінтеграцією української освіти; 2 Студентські міні-конференції (за результатами практичної частини), які сприяли розширенню педагогічного інструментарію учасників, впровадженню спільних європейських цінностей у процесі проведення уроків англійської мови у закладах загальної середньої освіти, а також поширенню результатів проєкту на базах проходження педагогічної практики; 1 підручник “Strengthening the EU common values through the policy of multilingualism in the education and training of future teachers”.

Дисемінація результатів проєкту також здійснюється через написання наукових статей та участь членів робочої групи в конференціях різного рівня. Так, за цей період опубліковано 7 наукових статей у фахових виданнях України, 4 наукові статті в іноземних виданнях офіційною мовою ЄС та прийнято участь у 15 науково-практичних конференціях різного рівня. Робота над цим проєктом продовжується, а команда МДПУ імені Богдана Хмельницького докладає зусиль для поповнення скарбнички проєктів університету новими Модулями Жана Моне. У 2025 році подано апікаційну заявку на новий Модуль Жана Моне “Building academic resiliency of future teachers for Europe-oriented Ukrainian education: prospects and challenges of Ukraine’s potential EU accession”.

**Висновки.** Роблячи висновок всьому вищезазначеному, неможливо не згадати цитату І. Лисакової: «...інтернаціоналізація освіти не означає «автоматичного» входження європейських цінностей в свідомість української молоді. Без виховної ролі закладів вищої освіти цей процес може стати занадто складним та невиправдано тривалим» (Лисакова, 2019: 65). В умовах інтеграційних процесів та глобалізаційних змін питання формування європейської ідентичності набуває особливого значення у професійній підготовці майбутніх учителів, тому одним із дієвих шляхів досягнення

цієї мети є активне впровадження освітніх ініціатив ЄС, спрямованих на утвердження спільних цінностей, поширення культури демократії, толерантності, поваги до прав людини та багатомовності в систему вищої освіти України.

Імплементація європейських освітніх стандартів у процес підготовки майбутніх учителів сприяє розвитку їхньої міжкультурної компетентності, критичного мислення, громадянської відповідальності та здатності працювати у багатокультурному середовищі. Особливу роль у цьому процесі відіграють такі ключові напрями, як ознайомлення з політикою багатомовності ЄС, впровадження Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти (CEFR) у навчальні програми, популяризація спільних європейських цінностей у змісті уроків англійської мови в закладах загальної середньої освіти. Таким чином, освітні ініціативи Європейського Союзу стають важливим ресурсом для особистісного і професійного розвитку майбутніх учителів, сприяючи формуванню їхньої європейської ідентичності, відкритості до міжкультурного діалогу та готовності активно долучатися до європейської освітньої спільноти.

Перспективними напрямками подальшого впровадження європейських цінностей в освітню сферу є оновлення освітніх програм з урахуванням стандартів ЄС; активізація міжнародної співпраці в межах програм Erasmus+; впровадження нових ОК для вивчення європейських студій; створення міждисциплінарних курсів, які поєднують викладання прав людини, громадянської відповідальності та європейської ідентичності.

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor the granting authority can be held responsible for them.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонюк В. П. Вища освіта України на шляху до інтеграції в європейський освітній простір: досягнення та завдання подальшого розвитку. *Економічний вісник Донбасу*. 2021. №2 (64). С. 169-182.
2. Валенса Г. А. Європейські цінності та формування європейської ідентичності в Україні: філософський аналіз та теоретичні підходи. *Європейські цінності та розвиток соціальної згуртованості в освіті: матеріали міжнар. конф.* (м. Київ, 12 грудня 2019р.). Київ, 2019. С. 26-29.
3. Золотухіна, С.Т., Іонова, О.М., Лупаренко, С.С. Актуальні цінності сучасної європейської освіти. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2021. № 76. Т. 1. С. 42-46.
4. Виховання цінностей особистості: європейський вектор та національний контекст : кол. моногр. Н. Безлюдна, В. Бойченко, О. Бялик та ін. ; за ред. О. М. Коберника. Умань: Візаві, 2023. 392 с.
5. Зінько І. Майбутнє європейської ідентичності в умовах коронакризи. *Європейські цінності в українській освіті: виклики та перспективи* : збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (м. Запоріжжя, 28–29 травня 2021 року). Запоріжжя : Гельветика, 2021. С. 67-68.

6. Ільїна Г. Дискурс ідентичності в глобальному світі: етнос, нація, особистість. *Педагогічні інновації: ідеї, реальність, перспективи*. 2022. № 2(29). С. 7-12.
7. Киридон А. М. Європейська ідентичність: структурування смислового простору. *Європейські історичні студії*. 2015. № 2. С. 26-53.
8. Крайнік П. І. Підвищення професійної майстерності вчителя та формування європейських цінностей крізь призму реалізації проєктів програми ЄС Еразмус+, включаючи напрям Жан Моне. *Європейські цінності та розвиток соціальної згуртованості в освіті*: матеріали міжнар. конф. (м. Київ, 12 грудня 2019р.). Київ, 2019. С. 55-61.
9. Лисакова І. В. Європейські цінності та потенціал вищої освіти. *Європейські цінності та розвиток соціальної згуртованості в освіті*: матеріали міжнар. конф. (м. Київ, 12 грудня 2019р.). Київ, 2019. С. 61-65.
10. Маланчук Т. В. Проблеми визначення пріоритетних європейських цінностей. *Ціннісно-орієнтований підхід в освіті і виклики євроінтеграції: матер. III Всеукр. наук.-метод. конф.* (Суми, 18 червня 2022 р.). Суми, 2022. С. 136-139.
11. Яценко М.Ю. Європейська ідентичність: потенціал політичної інтеграції. *History, political science, philosophy and sociology: revolutionary changes: international scientific and practical conference*. 2021. С. 44-47.
12. Erasmus+ Programme Guide. Version 1(2024): 28-11-2023. 463с. URL: [https://erasmus-plus.ec.europa.eu/sites/default/files/2023-11/2024-Erasmus%2BProgramme-Guide\\_EN.pdf](https://erasmus-plus.ec.europa.eu/sites/default/files/2023-11/2024-Erasmus%2BProgramme-Guide_EN.pdf) (дата звернення: 28.04.2025)

## REFERENCES

1. Antoniuk V. P. (2021) Vyshcha osvita Ukrainy na shliakhu do intehratsii v yevropeiskyi osvittii prostir: dosiahnennia ta zavdannia podalshoho rozvytku. [Higher education in Ukraine on the path to integration into the European educational space: achievements and tasks for further development] *Ekonomichnyi visnyk Donbasu - Economic Bulletin of Donbass*, №2 (64). 169-182. [in Ukrainian].
2. Valiensa H. A. (2019) Yevropeiski tsinnosti ta formuvannia yevropeiskoi identychnosti v Ukraini: filosofskiy analiz ta teoretychni pidkhody. [European values and the formation of European identity in Ukraine: philosophical analysis and theoretical approaches] *Yevropeiski tsinnosti ta rozvytok sotsialnoi zghurtovanosti v osviti: materialy mizhnar. konf. - European values and the development of social cohesion in education: coll. of sc. papers* (Kyiv, 12.12.2019). 26-29. [in Ukrainian].
3. Zolotukhina, S.T., Ionova, O.M., Luparenko, S.Ie. (2021) Aktualni tsinnosti suchasnoi yevropeiskoi osvity. [Current values of modern European education] *Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvittinii shkolakh - Pedagogy of the formation of a creative personality in higher and general education schools*. № 76. V. 1. 42-46. [in Ukrainian].
4. Vykhovannia tsinnosti osobystosti: yevropeiskyi vektor ta natsionalnyi kontekst : kol. monohr. (2023) [Education of personal values: European vector and national context: collection of papers] N. Bezliudna, V. Boichenko, O. Bialyk ; za red. O. M. Kobernyka. Uman: Vizavi. 392 p. [in Ukrainian].
5. Zinko I. (2021) Maibutnie yevropeiskoi identychnosti v umovakh koronakryzy. [The future of European identity in the context of the corona crisis] *Yevropeiski tsinnosti v ukrainskii osviti: vyklyky ta perspektyvy : zbirnyk materialiv Mizhnarodnoi nauko-vo-praktychnoi konferentsii - European values in Ukrainian education: challenges and prospects: coll. of materials of the International Scientific and Practical Conference*
13. (Zaporizhzhia, 28–29.05.2021). Zaporizhzhia : Helvetyka. 67-68. [in Ukrainian].
6. Ilina H. (2022) Dyskurs identychnosti v hlobalnomu sviti: etnos, natsiia, osobystist. [Discourse of identity in the global world: ethnicity, nation, personality] *Pedahohichni innovatsii: idei, realii, perspektyvy - Pedagogical innovations: ideas, realities, prospects*. № 2(29). 7-12. [in Ukrainian].
7. Kyrydon A. M. (2015) Yevropeiska identychnist: strukturuvannia smyslovoho prostoru. [European Identity: Structuring Semantic Space] *Yevropeiski istorichni studii - European Historical Studies*. № 2. 26-53. [in Ukrainian].
8. Krainik P. I. (2019) Pidvyshchennia profesiinoi maisternosti vchytelia ta formuvannia yevropeiskyykh tsinnosti kriz pryzmu realizatsii proektiv prohramy YeS Erazmus+, vkluchaiuchy napriam Zhan Mone. [Improving the professional skills of teachers and the formation of European values through the prism of the implementation of projects of the EU Erasmus+ program, including the Jean Monnet direction] *Yevropeiski tsinnosti ta rozvytok sotsialnoi zghurtovanosti v osviti: materialy mizhnar. konf. - European values and the development of social cohesion in education: materials of the international conference* (Kyiv, 12.12.2019). Kyiv. 55-61. [in Ukrainian].
9. Lysakova I. V. (2019) Yevropeiski tsinnosti ta potentsial vyshchoi osvity. [European values and the potential of higher education] *Yevropeiski tsinnosti ta rozvytok sotsialnoi zghurtovanosti v osviti: materialy mizhnar. konf. - European values and the development of social cohesion in education: materials of the international conference* (Kyiv, 12.12.2019). Kyiv. 61-65. [in Ukrainian].
10. Malanchuk T. V. (2022) Problemy vyznachennia priorytetnykh yevropeiskyykh tsinnosti. [Problems of determining priority European values] *Tsinnisno-orientovanyi pidkhid v osviti i vyklyky yevrointehratsii: mater. III Vseukr. nauk.-metod. konf. - Value-oriented approach in education and challenges of European integration: materials of the III All-Ukrainian scientific-methodical conference* (Sumy, 18.06.2022). Sumy. 136-139. [in Ukrainian].
11. Yatsenko M.Iu. (2021) Yevropeiska identychnist: potentsial politychnoi intehratsii. [European identity: the potential of political integration] *History, political science, philosophy and sociology: revolutionary changes: international scientific and practical conference*. 44-47. [in Ukrainian].
12. Erasmus+ Programme Guide. Version 1(2024): 28-11-2023. 463с. URL: [https://erasmus-plus.ec.europa.eu/sites/default/files/2023-11/2024-Erasmus%2BProgramme-Guide\\_EN.pdf](https://erasmus-plus.ec.europa.eu/sites/default/files/2023-11/2024-Erasmus%2BProgramme-Guide_EN.pdf)